

“GEÇİCİ HALLER:

FOTOĞRAF VE

ÖLÜM ÜZERİNE

BİR DENEME”

Fulya Ertem Başkaya*

Murat Bengisu'nun 'Geçici Haller' fotoğraf sergisi, ilk başta izleyiciye canlı ve cansız olanın, yaşamın ve maddenin geçiciliği üzerine bir çeşit görsel 'haiku'¹ denemesi izlenimi veriyor. Ve bu bağlamda bakıldığında geçiciliği, dijital manipülasyon, fotomontaj, kolaj, farklı yüzeylere baskı vb. gibi çeşitli tekniklerle de yansıtmaya çalışıyor. Dolayısıyla sadece fotoğraflanan şeyin geçiciliğini değil, aynı zamanda fotoğrafın basıldığı mecranın ya da fotoğrafı oluşturan tekniğin bu geçiciliği ve kırılabilirliği nasıl yansıttığının da önemini vurgulamakta. Ama benim asıl ilgimi çeken nokta, günümüzde dijitalleşmeyle daha çok geçicilik kazanmış olan fotoğrafın, yeniden elle tutulur bir madde haline geri dönmesi ve diğer maddelerle iletişimi üzerinden oluşturulan bir geçicilik sorgulaması.

Fotoğraf sanatında dijital evreye geçiş, tıpkı fotoğrafın ilk icat edildiğinde ortaya çıkan 'resim sanatının bundan sonra ne olacağı' tartışması gibi, 'fotoğraf sanatının dijital fotoğrafla birlikte ne olacağı' tartışmasını da birlikte getiriyor. Pek çok sanatçı dijitali yeni bir görsel dil oluşturması bağlamında, yeni olanaklar sunan bir araç olarak görürken, bazılarıysa nostaljik bir eskiye dönüş arayışında yani fotoğrafı yeniden eski haline döndürme çabasındalar. Bu nostaljinin gündelik hayata yansımaları, örneğin, polaroid fotoğrafın yeniden popülerleşmesi olurken, sanat bağlamındaysa, fotoğraf sanatçılarının eski tekniklere geri dönüşü, mesela, fotoğrafın ilk icat edildiği zamanlardaki *dageryotyp* tekniğiyle çalışması ya da çok büyük boy baskılar üretmesi vs. gibi fotoğrafın maddeselliğine vurgu yapılması, olarak karşımıza çıkıyor. Başka bir deyişle, fotoğrafta maddeselliğe geri dönüşle gelen bir yenilik arayışı söz etmek mümkün.

Meltem

İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi

No. 7, Yaz 2020, 6-30, DOI 10.32325/iaad.2020.5

* Yaşar Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

1 Bir anın ya da belli bir andaki duygunun ya da doğanın belli bir gerçeğini sunan Japon şiiri.

Bengisu'nun tam da bu noktada, maddenin geçiciliğine vurgu yapan bir üslupla bize böyle bir sergi sunuyor olması, bir paradoksun varlığına parmak basıyor. Bir yandan dijitalleşen dünyada artık görsellerin elle tutulur maddeelliğinin yitirilmesi, hatta holografik bir varlık sürdürmesi söz konusuysen; diğer yandan maddeye, somuta geri dönüş arzusunun kendisinin de geçici olabileceğini vurguluyor Bengisu.

Bu bağlamda, fotoğrafın eskinden beri var olan ölüm/geçicilik ilişkisine de yeniden değiniyor. Roland Barthes, fotoğrafın ölümle olan çelişkili ilişkisini *Camera Lucida* adlı çalışmasında şöyle dile getirir: “Fotoğrafın, neyin artık olmadığını söylemesi gerekmez; o yalnız ve kesin olarak neyin olmuş olduğunu söyler.”² Başka bir deyişle fotoğraf, yaşanmış, bitmiş, ölmüş anları dondurarak şimdiki anda bize yeniden sunan bir araçtır.

Susan Sontag, *Başkalarının Acısına Bakmak* adlı kitabındaysa şöyle demektedir: “Bir ölümü gerçekleştirdiği anda yakalamak ve onun mumyalanmış gibi her daim hatırlanmasını sağlamak, ancak kameranın yapabileceği bir şeydir.”³

Fotoğraf bir anlamda, ölümsüzleştirmeye, dondurmaya, ölümü durdurmaya çalışırken, diğer yandan da öldüren bir araçtır. Yaşatmaya çalışırken, öldüren ve öldürürken yaşatan bir araç. Barthes'ın: “Pozun mutlak geçmişini veren fotoğraf bana gelecekteki ölümü anlatıyor”⁴ demesi gibi. Yani bir zamanlar yaşanmış ve şu an ölmüş olan şey, fotoğraf karesinde yeniden canlanır. Yaşam ve ölüm, aynı anda tek bir yüzeyde var olur. ‘Geçici Haller’ sergisi, bize bunu tekrar hatırlatıyor. Hatırlatırken, sorgulatıyor. Aynı anda, görsel bir şiir sunuyor. Ölüm ve yaşam arasındaki o ince çizginin üze-

rinde, bir ‘anlığına, bizi durduruyor ve hissetmemizi sağlıyor, geçiciliğin güzelliğini.

Kaynakça

Barthes, Roland. *Camera Lucida-Fotoğraf Üzerine Düşünceler*. Çeviren Reha Akçakaya. İstanbul: Altıkırkbeş Basın Yayın, 2011.

Sontag, Susan. *Başkalarının Acısına Bakmak*. Çeviren Osman Akinhay. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2005.

² Roland Barthes, *Camera Lucida-Fotoğraf Üzerine Düşünceler*, çev. Reha Akçakaya (İstanbul: Altıkırkbeş Basın Yayın, 2011), 104.

³ Susan Sontag, *Başkalarının Acısına Bakmak*, çev. Osman Akinhay (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2005), 59.

⁴ Barthes, *Camera Lucida*, 114.